
DOI: DOI:<https://doi.org/10.34768/r1.2022.v482.05>

Jakub Niewiński*

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8791-9882>

e-mail: szamaim@wp.pl

EDUKACJA WIELOKULTUROWA WCZORAJ, MIĘDZYKULTUROWA DZIŚ, TRANSKULTUROWA JUTRO

MULTICULTURAL EDUCATION YESTERDAY, INTERCULTURAL
EDUCATION TODAY, TRANSCULTURAL EDUCATION TOMOR-
ROW

Keywords: multiculturalism, interculturalism, transculturalism, axiological competences, communication, dialogue, school of dialogue, identity, Jews.

The article is an attempt to explain the meaning of the following terms: multiculturalism, interculturalism, transculturality in the context of the development of axiological competences by young people. The author shares his extensive experience in the implementation of local and international educational projects as part of the School of Dialogue – a program, thanks to which students from Murowana Goślina discovered the Jewish past of their town and developed their own tolerance. The article refers to the concept of ten principles of dialogue, the implementation of which is an opportunity to strengthen attitudes among students of the Polish school based on respect for otherness and acceptance of diversity.

***Jakub Niewiński** – magister filologii polskiej, doktorant, Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych i Społecznych, Uniwersytet Zielonogórski; zainteresowania naukowe: pedagogika międzykulturowa, dialog transkulturowy, filozofia spotkania, historia i kultura Żydów, interdyscyplinarne innowacje pedagogiczne w praktyce edukacyjnej, metodyka nauczania języka polskiego jako obcego.

EDUKACJA WIELOKULTUROWA WCZORAJ, MIĘDZYKULTUROWA DZIŚ, TRANSKULTUROWA JUTRO

Słowa kluczowe: wielokulturowość, międzykulturowość, transkulturowość, kompetencje aksjologiczne, komunikacja, dialog, szkoła dialogu, tożsamość, Żydzi.

Artykuł jest próbą ukazania zakresu znaczeniowego następujących pojęć: wielokulturowość, międzykulturowość, transkulturowość w kontekście rozwijania przez młodych ludzi kompetencji aksjologicznych. Autor tekstu dzieli się bogatym doświadczeniem w realizacji projektów edukacyjnych o charakterze lokalnym oraz międzynarodowym w ramach Szkoły Dialogu – programu, dzięki któremu uczniowie z Murowanej Gośliny odkrywali żydowską przeszłość swojego miasta oraz rozwijali własną tolerancję. Artykuł przywołuje koncepcję dziesięciu zasad dialogu, których wcielanie w życie jest szansą wzmacniania wśród uczniów polskiej szkoły postaw opartych na szacunku wobec inności oraz akceptacji różnorodności.

Od wielu lat obserwujemy niesłabnące zaangażowanie polskiej młodzieży w projekty, które wzmacniają jej poczucie sprawczości, kompetencji aksjologicznych i obywatelskich w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości. Młodzi ludzie na co dzień spotykają się z różnorodnością świata, który stoi przed nim otworem i jest szansą, ale przynosi także poważne wyzwania. Nie wystarczy już tylko akceptować tę różnorodność, ale trzeba wejść z nią w interakcję. Coraz częściej przeważa przekonanie o potrzebie zastąpienia edukacji wielokulturowej nastawionej przede wszystkim na wzajemne poznawanie się przedstawicieli różnych kultur oraz pokojowe współistnienie i bycie tolerancyjnym na edukację międzykulturową, w której akcentuje się transkulturowy charakter procesów wzajemnego uczenia się i wymiany idei. Historyczka Danuta Konieczka-Śliwińska podkreśla, że „celem edukacji międzykulturowej jest zatem nie tylko kształtowanie u uczniów umiejętności rozumienia odmienności kulturowych, ale także przygotowanie ich do dialogowych interakcji z przedstawicielami innych kultur” (Konieczka-Śliwińska 2004, s. 299). Izabela Skórzyńska, już kilkanaście lat temu, żywiła przekonanie, że praktyki edukacyjne projektu wielokulturowego mają swoje ograniczenia, których rozwiązaniem może być interkulturowość zmierzająca ku transkulturowości, czego wyrazem – wg Skórzyńskiej – może być zastąpienie „tożsamości” „uznaniem”, zawierającym w sobie „mediacyjność, pozwalającą ujmować kulturowość jako sieć, dążenie zaś do wspólnoty komunikacyjnej

jako pracę w obrębie transkultury wyrosłej z zaawansowanej wymiany międzykulturowej jako zupełnie nowa jakość i nowa kategoria opisu kulturowości współczesnego świata” (Skórzyńska 2004, s. 87).

W niniejszym artykule zostanie podjęta próba przyjrzenia się Szkole Dialogu, która od kilkunastu lat realizowana jest przez polskie szkoły. Autor weźmie pod uwagę te elementy programu, które wzmacniają w młodym człowieku kompetencje aksjologiczne niezbędne do pokojowego funkcjonowania we współczesnym świecie. Ewa Pasterniak-Kobyłecka wyraźnie podkreśla, że młody człowiek „kompetentny aksjologicznie posiada wrażliwość aksjologiczną, ceni wartości ogólnoludzkie (pokój, altruizm, tolerancję, człowieczeństwo), podejmuje próby pomnażania dobra i piękna [...]” (Pasterniak-Kobyłecka 2018, s. 61).

Przedmiotem zainteresowania podjętych rozważań będzie także refleksja nad tym, w jakim stopniu zaangażowanie i uczestnictwo młodych ludzi w działaniach wielokulturowe oraz międzykulturowe na rzecz odkrywania żydowskiej przeszłości małej ojczyzny wzmacnia ich poczucie sprawczości, oraz wspiera rozwój kompetencji aksjologicznych, w tym otwarcie na Innego, tolerancję, zaufanie oraz współpracę. Autor przywoła działania, które miały miejsce w Murowanej Goślinie w 2016 roku i spróbuje w sposób jakościowy przyrzeć się oddziaływaniu programu na młodych ludzi z Murowanej Gośliny oraz ich rodziców i dziadków, a także innych mieszkańców miasta. Perspektywa jakościowa będzie stanowiła dopełnienie ilościowych badań ewaluacyjnych z lat 2012-2017 prowadzonych przez Centrum Badań nad Uprzedzeniami. Zbadano wtedy efekty uczestnictwa w programie w zakresie stosunku młodych ludzi do miejsca zamieszkania, zainteresowania historią miejscowości, gotowości społecznego angażowania się oraz zaufania społecznego. W badaniach ewaluacyjnych wzięło udział 3394 uczniów z 165 miejscowości, w tym Murowanej Gośliny. Wnioski z ewaluacji jednoznacznie potwierdzają efektywność Szkoły Dialogu w budowaniu pozytywnych postaw młodzieży wobec miejsca zamieszkania oraz jej gotowość do podejmowania aktywności na rzecz lokalnej społeczności przy zwiększonym zaufaniu społecznym. Nauczanie o lokalnej historii różnorodności okazało się skutecznym narzędziem wzmacniania lokalnej tożsamości społecznej i kapitału społecznego polskiej młodzieży (Stefaniak 2018).

Komunikacja zmierzająca do dialogu

Niektórzy socjologowie wyróżniają co najmniej cztery szczeble komunikacji. Pierwszy to komunikacja interpersonalna, która jest rozmową człowieka z samym sobą, dialogiem wewnętrznym, zderzaniem własnych racji z odmiennymi wartościami. Drugi to komunikacja interpersonalna, zachodząca w grupie

ludzi mających różne poglądy, motywacje, obawy, nadzieje, ale współpracujących ze sobą nad wspólnym zadaniem. Trzeci poziom to komunikacja wewnątrz kulturowa, gdy publicznie określamy naszą tożsamość. Czwarty to komunikacja międzykulturowa, kiedy mamy do czynienia ze współpracą międzyetniczną, międzyreligijną lub ze środowiskiem wielokulturowym, powstałym w wyniku np. migracji (Tyszką 1995, s. 19).

Szczególnie wartościową formą komunikacji jest dialog. Agnieszka Piejka podkreśla, że jest on najważniejszym elementem kultury pokoju, która „sama w sobie jest między innymi umiejętnością prowadzenia dialogu; dialogu, który jest czymś zasadniczo innym, niż sprawność w prowadzeniu rozmowy i forsowaniu własnych argumentów” (Piejka 2018, s. 31). Raúl Fernet-Betancourt w swojej filozofii wyraźnie akcentuje, że opiera się na nim (dialogu) człowieczeństwo: „dialog jest źródłową substancją, z której człowiek – wraz z przynależną mu wieloznacznością – rozwija swoje człowieczeństwo i wyróżnia swoją sytuację w świecie” (Fernet-Betancourt 2011, s. 292). Kubański filozof dodaje, że w międzykulturowym dialogu każda ze stron powinna doświadczać sensowności swojego mówienia oraz „bycia-potrzebnym-nawzajem, które oznacza możliwość przeżycia przez każdego zarówno tego, jak on potrzebuje innego, jak i tego, jak on jest »potrzebny« innym” (Fernet-Betancourt 2011, s. 299).

Dekalog Dialogu

Co muszą zrobić nauczyciele, aby nawiązać konstruktywny kontakt z młodymi ludźmi? Piejka mówi o tworzeniu przez nauczyciela szans na to, by młodzi ludzie doświadczali relacji opartych na dialogu (Piejka 2018, s. 31). Szkoły muszą wypracować strategię, która stanie się zadaniem realizowanym przez nauczycieli. Fundamentem tej strategii powinna być akceptacja Innego, Jego odmienności i różnorodności, bo jak zauważa Jerzy Nikitorowicz „każda jednostka jest równa w prawach i godności, zasługuje na szacunek, zaufanie, prawo do indywidualności i autonomii w obrębie zasad obowiązujących wszystkich” (2000, s. 102). Podpowiedzią do tworzenia tego specjalnego programu kształtowania szacunku dla różnic kulturowych może być katalog dziesięciu zasad dialogu sformułowanych kilkanaście lat temu przez Mariana Eckerta z Uniwersytetu Zielonogórskiego.

1. „Staraj się doprowadzić dzieci i młodzież o odmiennych cechach kulturowych do nawiązania trwałych i częstych kontaktów.
2. Posiadaj przemyślaną koncepcję dialogu, ideę, temat i bądź zawsze dobrze przygotowany.

3. Miej zawsze chęć zrozumienia odmiennych poglądów i przyjmuj postawę negocjacyjną.
4. Zatrósz się o precyzję języka i logikę, aby uniknąć zakłóceń w komunikacji i nieporozumień semantycznych.
5. Wczuwaj się w intencje partnera, jego sposób myślenia i artykulacji, których źródłem zwykle nie jest zła wola, lecz odmienność metodologii.
6. Zachowaj postawę samokrytyczną, nie bój się odsłonić własnych słabości, okazuj gotowość do uznania racji partnerów i do ustępstw.
7. Zrezygnuj z chęci osiągnięcia zwycięstwa [...]. Tu nawet przegrana ma sens [...].
8. Opanuj własną nadwrażliwość i skłonność do obrażania się.
9. Dbaj o kulturę rozmowy, o styl, okaż tolerancję i szacunek dla partnera.
10. Pamiętaj, że celem dialogu jest dojście do kompromisu, w którym partnerzy budują poszerzone pole dla porozumienia, nie tracąc własnej tożsamości” (Eckert 2004, s. 24-25).

Aktywności w ramach Szkoły Dialogu

Działania młodzieży zarówno w szkole (edukacja formalna), jak i poza nią (edukacja nieformalna) mogą być analizowane z perspektywy różnych stanowisk teoretycznych i metodologicznych. Według Dariusza Kubinowskiego pedagogika jest nauką wieloparadygmatyczną, co sprawia, że lokuje się ona [...] „pomiędzy opisem i krytyką, pomiędzy diagnozą i projektowaniem, pomiędzy doświadczeniem a wyobrażeniem [...], pomiędzy jednością i różnorodnością, pomiędzy refleksją a metodyką” (Kubinowski 2010, s. 98).

Pozytywistyczny model w badaniach pedagogicznych odbierał im znamiona humanistycznej refleksji, a sytuowanie zjawisk edukacyjnych w formie ilościowej nie zapewniało im rzetelnej mierzalności. Barbara Smolińska-Theiss zauważa, że statystyczne zależności często eliminują konteksty społeczno-kulturowe, które stanowią podstawę społecznego funkcjonowania każdej osoby (Smolińska-Theiss 2008). Z uwagi na różne interpretacje i podejścia badawcze Guba i Lincoln wyróżniają pięć paradygmatów: pozytywistyczny, postpozytywistyczny (łączy badania ilościowe z jakościowymi), konstruktywistyczny, partycypacyjny oraz teorię krytyczną (Guba, Lincoln 2010). Ten ostatni wpisuje się w zagadnienia współczesnej szkoły w kontekstach międzykulturowości. W pedagogice krytycznej chodzi o kształtowanie rzeczywistości szkolnej, negującej wszelkie przejawy nierówności, zgodnie

z założeniami nurtu antyautorytatywnego Adorno i Habermasa, emancypacyjnego Freire jako prawa do wolności oraz koncepcją kształcenia Fromma, wyrastającą z personalizmu i uznającą jednostkę za wartość autoteliczną, niezależnie od jej kulturowej przynależności (Śliwerski 2010).

Różnorodne aktywności młodzieży w ramach Szkoły Dialogu stanowią pretekst do refleksji na temat pamięci lokalnej, np. o nieobecnych sąsiadach, którzy byli ważną częścią organizmu społecznego wielu polskich miejscowości i wydarzeniach często zapomnianych, a jeszcze częściej przemilczanych, zarówno tych dobrych, jak i złych. Praktyki kommemoratywne stają się nie tylko próbą familiaryzacji pamięci lokalnej, ale również otwarcia jej na szerszy wymiar pamięci międzykulturowej lub transkulturowej.

Szkoła Dialogu jest programem Forum Dialogu – najstarszej polskiej organizacji pozarządowej zajmującej się dialogiem polsko-żydowskim, w ramach którego od czternastu lat jesienią i wiosną każdego roku zespoły uczniów i uczennic z całej Polski razem z nauczycielami i nauczycielkami odkrywają żydowską przeszłość swojej miejscowości. Działaniom towarzyszą warsztaty, spacer, spotkania z potomkami żydowskich sąsiadów rozsianymi po całym świecie, żyjącymi jeszcze Ocalałymi oraz z młodzieżą izraelską. Powstają wspólne przedsięwzięcia, oparte na interakcji, wzajemnym uczeniu się, wymianie poglądów, idei oraz wzmacnianiu relacji i dialogu.

Młodzi ludzie samodzielnie odszukują i rekonstruują lokalne dziedzictwo żydowskie w miejscach, w których sami mieszkają. Często przeprowadzają wywiady z członkami swoich rodzin (*oral history*), przeglądają archiwa, rozmawiają z lokalnymi aktywistami, aby zrekonstruować obraz społeczności żydowskiej, która kiedyś żyła w ich miejscowości. To właśnie oni stają się przewodnikami i przygotowują wycieczki po miejscach związanych z historią Żydów, przeznaczone dla rodziców, sąsiadów, przyjaciół i władz lokalnych. Tamci Żydzi przestają być „obcy” i stają się na powrót sąsiadami, którzy mimo tego, że zginęli, nie są zapomniani. Powstają strony internetowe, questy, trasy turystyczne (również online). Jest to unikalne przedsięwzięcie edukacyjne, które łączy poznawanie wielokulturowej historii małej ojczyzny często z wykorzystaniem aktywności międzykulturowych, dekonstruuje uprzedzenia, ale też zachęca do zaangażowania w działania w przestrzeni publicznej własnej miejscowości. Szkoła Dialogu przygotowuje uczniów i uczennice do włączenia się w globalną społeczność z poczuciem dumy ze spuścizny, którą współtworzyły także miliony Żydów. Uczy też o współczesnej społeczności żydowskiej i wyzwaniach, jakie niesie życie w wielokulturowym społeczeństwie. Wzmacnia kompetencje aksjologiczne i społeczne potrzebne do sprostania wyzwaniom współczesnego świata. Przywołując aktywności młodych ludzi w ramach programu Szkoła Dialogu prowadzonego

od 2008 roku na terenie całej Polski przez Forum Dialogu, możemy zbadać stopień i formę uczestnictwa i zaangażowania młodych ludzi, ich motywację, zachodzące zmiany na poziomie postaw i zachowania w relacji do siebie oraz świata, doskonalenie kompetencji obywatelskich i aksjologicznych oraz rozwój poczucia własnej sprawczości wobec ważnych i kluczowych spraw.

Szkoła Dialogu w Murowanej Goślinie

W 2016 roku uczniowie i uczennice Gimnazjum nr 1 im. Hipolita Cegielskiego w Murowanej Goślinie uczestniczyli w Szkole Dialogu. Już od pierwszych warsztatów gimnazjaliści wykazywali się samodzielnością, entuzjazmem i chęcią do działania. Systematycznie pogłębiali swoją wiedzę. Przygotowując się do projektu, nawiązywali liczne kontakty.

Wiele informacji i pomocy otrzymali od pani Alicji Kobus, mieszkanki Murowanej Gośliny i przewodniczącej Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Poznaniu. Uczniowie rozmawiali także z potomkami goślińskich Żydów, którzy odwiedzili miasto swoich przodków. Od Yaira z Izraela otrzymali listy i zdjęcia, a Judith z Australii użyła swojego głosu do filmu, w którym opowiadała o losach własnej rodziny. Swoją wiedzę o żydowskiej historii miasteczka dzielił się z młodzieżą także lokalny regionalista Dariusz Pa-procki. Dzień przed finałową wycieczką uczniowie przeprowadzili warsztaty o żydowskiej kulturze i tradycjach. Ich odbiorcami byli koledzy i koleżanki ze szkoły. Uczestnicy pisali swoje imiona hebrajskimi literami, poznawali najważniejsze daty i pojęcia związane z Żydami, rozwiązywali quiz. Na zakończenie nie zabrakło także poczęstunku, organizatorzy zaproponowali wszystkim jabłka z miodem.

Kulminacją działań była gra miejska „Śladami żydowskich sąsiadów”, w której uczestniczyli rodzice i dziadkowie gimnazjalistów. Trasa liczyła pięć miejsc związanych z historią goślińskich Żydów: skrzyżowanie ulic Młyńskiej i Rogozińskiej (przed wojną Żydowskiej – głównej dzielnicy zamieszkałej przez Żydów), przy którym mieścił się dom zegarmistrza – Szmula Glasera. Tam na podstawie fragmentu artykułu z „Dziennika Narodowego” z 1847 roku, który opowiadał o wielki pożarze, który nawiedził miasto i doszczętnie zniszczył ulicę Żydowską łącznie z synagogą – uczestnicy musieli przekształcić znajdujące się w nim daty zgodnie z kalendarzem żydowskim. Przechodząc z miejsca na miejsce, zaznaczali kredą na chodniku swoje stopy, które symbolicznie pokazywały trasy wędrówki po mieście goślińskich Żydów i Żydówek. Następnymi punktami spaceru były restauracja i hotel Alfonsa Cohna (niestety już zburzony). Tam uczniowie opowiedzieli historię wielopokoleniowej rodziny Cohnów i poczęstowali wędrujących gości,

upieczonymi wcześniej hamantaszami – tutaj zadanie polegało na podaniu składników tych ciasteczek, rozwiązaniu krzyżówki oraz dopasowaniu zdjęcia do potraw/produktów żydowskich.

Kolejnym miejscem peregrynacji była synagoga – tak naprawdę puste miejsce po świątyni, która spłonęła najpierw w wielkim pożarze w 1847, a druga została rozebrana przez hitlerowców. Jej historię nasi goście poznali dzięki opowieści Bartka. Tutaj także nauczyli się alfabetu hebrajskiego i spróbowali napisać swoje imię od prawej do lewej. W sąsiedztwie synagogi znajdowała się szkoła powszechna wybudowana na początku XX wieku, do której chodzili Żydzi, Niemcy i Polacy. Uczestnicy gry musieli ułożyć słownik ważnych pojęć związanych ze szkołą po hebrajsku i niemiecku. Przedostatnim miejscem spaceru był dom Juliusza Markowicza (1868-1942), najbogatszego goślińskiego Żyda, który otrzymał pozwolenie od władz miasta, by mieszkać w centrum przy rynku. Maja przeczytała list, w którym jego prawnuk – Yair z Haify (ur. 1959) opowiedział historię swoich przodków z Murowanej Gośliny (<http://www.yairgil.com/markowicz/julius.html>). Na podstawie usłyszaney historii uczestnicy gry rozwiązyali quiz, a potem wycinali w kartonie podobiznę najmłodszej córki Juliusza, babci Yaira – Sidonie/Siddy (1906-2003). Jej brat Walter (również urodzony w Murowanej Goślinie, 1897-1969) był ojcem Reuvena (ur. 1936), który przez 30 lat służył w Mosadzie – izraelskiej agencji wywiadowczej, był dyrektorem generalnym Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz położył podwaliny pod operację Salomon, której celem było sprowadzenie do Izraela etiopskich Żydów (<https://www.haaretz.com/1.5037170>). Ostatnim punktem gry był żydowski cmentarz. Poznawanie jego historii uczestnicy rozpoczęli od ułożenia z puzzli zdjęcia (jednego z dwóch zachowanych) ukazującego przedwojenne macewy. Marysia i Kuba opowiedzieli gościom również o symbolice pozostałych elementów tego miejsca: porcelanowym gołębiu, wykonanym przez młodzież z Polski i Izraela w ramach projektu „Stones of Memory Roots”, 2009 (<https://stonesofmemory.wordpress.com/outline-of-project-pl/>) oraz rzeźbie holenderskiego artysty „Message to Heaven” (2012). Goście otrzymali karteczki, na których napisali swoją wiadomość do nieba. Podsumowaniem gry było wykonanie makiety synagogi, która stanowi trwały ślad po Szkole Dialogu w Murowanej Goślinie. W ramach projektu uczniowie przygotowali także film a relacje ze swoich działań na bieżąco umieszczali na profilu facebook *Murowana Wielokulturowość* (<https://www.facebook.com/Murowana-Wielokulturowo%C5%9B%C4%87-920641188003603>). Skupienie się młodych ludzi na lokalności oraz aktywne poszukiwania wiedzy historycznej pozwalają programowi – Szkole Dialogu – efektywnie budować gotowość społecznego angażowania się mło-

dzieży, wzmacniaj jej poczucie sprawczości, rozwijają kompetencje obywatelskie i są szansą na jej wszechstronny rozwój aksjologiczny.

Żywy Most Pamięci od Przeszłości do Teraźniejszości

Wielokulturowe aktywności w ramach Szkoły Dialogu doprowadziły do dialogu międzykulturowego oraz wyznaczyły kierunek transkulturowych działań w Murowanej Goślinie. Trzy lata później społeczność lokalna doświadczyła mentalnej oraz fizycznej obecności potomków goślińskich Żydów w Murowanej Goślinie, a potem podczas pandemii wspólnego dialogowania online. Przy finansowym wsparciu Forum Dialogu wspólnie zrealizowali międzykulturowy projekt „Living Memory Bridge from Past to Present”. W lipcu 2019 roku Judith Wimborne z Canberry oraz Yair Gil z Haify po raz pierwszy spotkali się w Murowanej Goślinie. Ich pradziadkowie przed wojną prowadzili tutaj swoje interesy oraz czynnie uczestniczyli w życiu lokalnej społeczności. Juliusz Markowicz – pradziadek Yaira był członkiem ochotniczej straży pożarnej oraz zasiadał w radzie miasta, natomiast Gustaw Magnus – pradziadek Judith był modystą i robił kapelusze.

Oprócz wspólnego szabatów potomkowie goślińskich Żydów uczestniczyli w uroczystym nadaniu miejskiemu parkowi nazwy partnerskiego miasta Hemmingen. Razem z mieszkańcami brali również udział w uroczystym i symbolicznym spacerze „Śladami żydowskich sąsiadów” do miejsc, gdzie przed wojną znajdowały się synagoga i żydowski cmentarz. Tam też w chodniku umieścili Tablice Pamięci, informujące w czterech językach: polskim, hebrajskim, niemieckim i angielskim o ważnych przestrzeniach kommemoratywnych. Finałem międzykulturowego spotkania przedstawiciele wielu krajów była biesiada „Jezdym poznańska pyra”, która odbyła się przy stole wykonanym podczas polsko-izraelskiego projektu „Multicultural VIPs around the table destroy various stereotypes”, 2010 (<https://multiculturalvips.wordpress.com/about-project-pl/>). Ze względu na prośbę 80-letniej Judith do programu wprowadzono wizytę w Rogoźnie, z którego pochodziła jej praprababcia, która wyszła za mąż za Gustawa z Murowanej Gośliny. Obie rodziny zajmowały się wyrobem kapeluszy, więc pojawia się przypuszczenie, że właśnie biznes połączył Amelię i Gustawa. W Rogoźnie odbyło się także spotkanie z lokalną animatorką, która badała historię społeczności żydowskiej w tym mieście. Zaprosiła ona gości do lokalnego muzeum i pokazała miejsca, gdzie znajdowały się dwa cmentarze żydowskie oraz synagoga. W trakcie wizyty potomków goślińskich Żydów wzruszające były także momenty, kiedy młodzi mieszkańcy Murowanej Gośliny poznawali historię rodzin Yaira i Judith oraz mogli zobaczyć zdjęcia ich najbliższych, dzieci, wnuków i prawnuków.

Uczniowie i uczennice ze Szkoły Podstawowej nr 1 im. Karola Marcinkowskiego w Murowanej Goślinie oraz absolwenci i absolwentki z Gimnazjum nr 1 im. Hipolita Cegielskiego, którzy realizowali wcześniej Szkołę Dialogu, byli bardzo przejęci międzykulturowymi spotkaniami i mocno zbudowani wspólną interakcją transkulturową.

Akceptacja

Człowiek ma wiele tożsamości, które są komplementarne i wzajemnie się uzupełniają. Można być obywatelem miasta, regionu, Unii Europejskiej, planety. Pielęgnowaniu tożsamości wspólnotowej powinny towarzyszyć zabiegi edukacyjne charakteryzujące się: wolnością od ksenofobii, zachowaniem lokalnych tradycji, integrowaniem się przedstawicieli różnych kultur, religii, mniejszości narodowych i etnicznych. Wielokulturowość, międzykulturowość, transkulturowość – to nie są wyłącznie postulaty, ale byty stanowiące immanentny składnik współczesności. Należy je zaakceptować.

Literatura | References

- ECKERT M. (2004), Wychowanie do dialogu w społeczeństwie wielokulturowym, [w:] Wielokulturowość w nauczaniu historii, red. B. Burda, B. Halczak, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- FORNET-BETANCOURT R. (2011), O filozofii (międzykulturowego) dialogu w konfliktowym świecie, [w:] Dialog. Idea i doświadczenie, red. S. Kruszyńska, K. Bembenek, I. Krupecka, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- GUBA E. G., LINCOLN Y. S. (2010), Kontrowersje wokół paradygmatów, sprzeczności i wyłaniające się zbieżności, [w:] Metody badań jakościowych, t. 1, red. N. K. Denzin i Y. S. Lincoln, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- KONIECZKA-ŚLIWIŃSKA D. (2004), „Ja i inni”. Rozważania wokół komunikacji międzykulturowej na przykładzie szkolnych podręczników historii, [w:] Wielokulturowość w nauczaniu historii, red. B. Burda, B. Halczak, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- KRUSZYŃSKA S., BEMBENNEK K., KRUPECKA I. (RED.) (2011), Dialog. Idea i doświadczenie, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- KUBINOWSKI D. (2010), Jakościowe badania pedagogiczne. Filozofia, metodyka, ewaluacja, Wydawnictwo UMCS, Lublin.

- NIKITOROWICZ J. (2000), Spotkanie i dialog kultur. Wymiar edukacji międzykulturowej, [w:] O potrzebie dialogu kultur i ludzi, red. T. Pilch, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
- PIEJKA A. (2018), Kompetencje praktyczno-moralne nauczyciela a kształtowanie kultury pokoju, [w:] Nauczyciel. Przestrzeń. Czas. Szkoła (zadania, funkcje, role dawniej i dziś), op. cred. M. Kabat, E. Pasterniak-Kobyłecka, Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra – Poznań.
- SERKOWSKA-MAKA J. (2019), Szkoła dla Innego. Filozofia i pedagogika dialogu w edukacji Międzykulturowej, Wyższa Szkoła Menedżerska, Warszawa.
- SKÓRZYŃSKA I. (2004), Kształtowanie tożsamości wielokulturowych w edukacji historycznej. Krytyka projektu, [w:] Wielokulturowość w nauczaniu historii, red. B. Burda, B. Halczak, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- SMOLIŃSKA-THEISS B. (2008), Badania jakościowe – przewodnik po labiryncie, [w:] Podstawy metodologii badań w pedagogice, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk – Sopot.
- STEFANIAK A. (2018), Szkoła Dialogu jako narzędzie budowania lokalnego kapitału społecznego. Wyniki badań ewaluacyjnych z lat 2012-2017, Centrum Badań nad Uprzedzeniami, Zakład Psychologii Stosunków Międzygrupowych, Warszawa.
- ŚLIWIERSKI B. (2010), Współczesne teorie i nurty wychowania, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- TYSZKA A. (1995), Rozmowa kultur, [w:] Komunikacja międzykulturowa – zbliżenia i impresje, red. A. Kapica, L. Korporowicz, A. Tyszka, Instytut Kultury i Instytut Socjologii UW, Warszawa.
- <https://www.facebook.com/Murowana-Wielokulturowo%C5%9B%C4%87-920641188003603>, [data dostępu: 02.11.2022].
- <https://www.haaretz.com/1.5037170>, [data dostępu: 02.11.2022].
- <https://multiculturalvips.wordpress.com/about-project-pl/>, [data dostępu: 02.11.2022].
- <https://stonesofmemory.wordpress.com/outline-of-project-pl/>, [data dostępu: 02.11.2022].
- <http://www.yairgil.com/markowicz/julius.html>, [data dostępu: 02.11.2022].